

magához: „Én a szerelmünket sem tudom szerelemnek nevezni. Nem lehet erről beszélni. (...) De ezek a szavak is nagyon furák. Soha ilyesmiről nem beszéltem senkivel. Beszélni sem tudtam. Arra is te tanítottál meg.” (197.)

Az emberek meséje Láng Zsolttól megszokott módon hatalmas vállalkozás. Félelmetesen nagy vállalkozás, amelyet a szerző nem kis merészséggel, határozott kézzel vitt véghez. A fordulatokkal, váratlan és varázslatos véletlenekkel teletűzdelt cselekmény egyenletes tempóban bomlik ki, miközben az olvasót állandó nyitottságra, éberségre kényszeríti. Elsőre úgy tűnhet, hogy a kiindulópont bűnügyi jellege körülhatárolja a szöveg értelmezési kereteit, melyek aztán szépen lassan kibomlanak, eltolódnak. A számtalan elvarratlan szál, megoldatlan rejtély, függőben maradt utalás az olvasó számára egyszerre frusztráló és felszabadító, az elbeszélő szempontjából pedig elkerülhetetlen, hiszen a több idősíkon, a világ különböző tájain kibontakozó történet összefüggéseinek egy részét óhatatlanul kitakarja a másik nézőpontja. A regény szerteágazó világát azonban végeredményben Láng szinte érzékien pontos prózanyelve tartja össze, melyben a mondatok áradása a szereplőkkel együtt az olvasót is magával ragadja.

Máthé Nóra

FÉRFISZEREPEK

DOUGLAS STUART: *AZ IFJÚ MUNGO*. FORDÍTOTTA
CSORDÁS GÁBOR, PARK KIADÓ, BUDAPEST, 2024.

A skót irodalom egyik leghíresebb regénye az 1993-ban megjelent *Trainspotting*. Irvine Welsh könyvéből közismert film is készült. A regény és a film esztétikája jelentős hatással volt a kortárs skót irodalomra, trendeket és kliséket is teremtett, amelyek itt-ott a mai napig visszaköszönnek. Douglas Stuart 2022-ben publikált *Young Mungo* című regénye első látásra hasonló sztori: a kilencvenes évek Glasgow-ját vázolja fel, amely nagyon hasonlít Welsh Edinburgh-jára. Míg a *Trainspotting* kifejezetten a drogfüggők periferiára szorult helyzetét vizsgálja, a *Young Mungo* a munkásosztály gyötrődé-

sére fókuszál. A kötet 2024-ben magyar nyelven is megjelent *Az ifjú Mungó* címmel, Csordás Gábor fordításában.

A thatcheri politika által leigázott Glasgow szegény, piszkos, a munkásosztályt a nyomor minden irányból körbeveszi. A férfiak nehéz fizikai munkát végeznek, a nők sok esetben hátrányos helyzetbe kerülnek, rengeteg a munkanélküli; az erőszak és a szenvedés jellemzi a mindennapi életet. Ebben a környezetben követi az olvasó a tizenöt éves Mungo Hamilton és családja életét. A négytagú család feje egy alkoholista nő, Maureen, akit a szenvedélybetegség a gyerekei szemében átváltoztat a kegyetlen Ma-Mauvá. Míg Ma-Mau erőszakos, inkoherens és vad, Maureen józan anyai szerepben kedvesebb, és a gondolkodása tisztább. Ma-Mau legidősebb fia, Hamish már nem él otthon, de ugyanúgy járt, mint a saját szülei: alig tizenhét évesen már fiatal apa, a gyereke anyja még kiskorú. A középső gyerek Jodie, a lány, aki anyaszerepbe szorul, és arra vágyik, hogy iskolai teljesítménye segítségével kiszabaduljon a glasgow-i lakóparkból, és a város szebb részére költözzön. A legkisebb fiú, Mungo érzékeny tinédzser, aki diagnosztizálatlan Tourette-szindrómával küzd. Mungo személyisége sokkal gyöngédebb, mint a körülötte élő fiúké, elzárkózik az erőszaktól, a verekedésektől, valamint nem keveredne bele a testvére bandájába, ha tehetné.

A regény cselekménye két szálon fut: a jelenben Mungo két furcsa férfival elutazik Ma-Mau kérésére. A kirándulás célja az, hogy a két férfi, St. Christopher és Galloway megtanítsa Mungót arra, mit jelent férfinak lenni. Az egyre inkább eldurvuló utat időnként megszakítja a múlt eseményeinek elbeszélése, ezáltal betekintést nyer az olvasó Mungo életkörülményeibe. A skót fiataltságot kettéosztja többek között a vallási hovatartozásuk is, eszerint verődnek bandákba a tinédzser fiúk. A protestáns banda vezére épp Hamish, így Mungo sem tudja teljesen elkerülni a területharcokat. A lakópark utcái veszélyesek, Mungót a tikkjei miatt sokszor csúfolják az iskolában, otthon a testvérek az évek során többször hallják, amint a szomszéd férfi megveri a feleségét, sőt, Ma-Mau is bántalmazza a gyerekeit. Az agresszív magatartás és a fizikai erőszak alapvető része mindenki életének. Mungo egyetlen menedéke a zord külvilág elől a lakópark tömbházai mögött elhelyezkedő galambház, ahol megismerkedik a katolikus Jamesszel. James látszólag felülkerekedik a sok szenvedésen, a galambházban tölti az idejét, ahol a madarakat ápolja, nem folyik bele a bandák életébe. Emellett sosem csúfolja Mungót, sőt, inkább csodálja a különlegességeit. A két fiú egymásba szeret, James el akarja hagyni Glasgow zord utcáit, és meggyőzi Mungót, hogy tartson vele. A két narratív szál, a múlt és jelen itt kapcsolódik össze. Mungo

családja megtudja, hogy a két fiú együtt van, így több drasztikus esemény is követi egymást. Hamish brutálisan elveri Jamest, Ma-Mau pedig elküldi Mungót kempingelni Galloway-jel és St. Christopherrel, akikről a tinédzser kideríti, hogy nemrég jöttek ki a börtönből, és mindkettő nemi erőszakkal volt vádolva. A kirándulást arra szánja Ma-Mau – mint arról szó volt már –, hogy megtanítsa Mungót arra, mit is jelent férfinak lenni. Talán el is éri ezt a célt: a fiú belekényszerül abba a férfiszerepbe, amelyet az erőszak, a fizikai bántalmazás alkalmazása jelent – sőt, a gyilkosságba is.

A regényt alapvetően pozitívan fogadták az angol nyelvű kritikusok, kiemelve valóságosságát és azt, hogy a szereplők majdnem életre kelnek a könyvben. A környezet zordsága, a szegénység szaga, az erőszaktól való félelem és a védekező mechanizmusokat kiváltó feszültségek átítatják a regényt. Viszont kérdés, hogy van-e olyan, hogy túl sok erőszak az erőszakábrázolásban? Egy, a *The New York Times*-nak írt kritikában Molly Young megjegyzi, hogy az olvasó olykor afféle nyomorturistának („misery tourist”) érezheti magát, miközben azt az elképesztő mennyiségű kegyetlenséget szemléli, amely körbeveszi Mungót. A *misery tourism* fogalma a posztkoloniális elméletben használt, röviden arra vonatkozik, hogy egy gazdagabb, privilegizált országból származó ember elmegy szegényebb, „fejlődő” országokba, hogy tanuljon valamit az ottaniak sorsáról anélkül, hogy bármit érdemben változtatni próbálna. Az általában nyugati tehetős ember saját maga szomorkodtatása ez a gesztus, ami alapvetően felsőbbrendű pozícióba helyezi a turistát. Emellett a könyv olykor hosszasan ecseteli a testi fájdalom több formáját, ami néha sokkoló szándékúnak tűnik, és érdemben nem tesz hozzá a tartalomhoz. Ez az írói módszer Irvine Welsh *Trainspotting*jéhez is kapcsolható.

Ahol *Az ifjú Mungo* igazán tündököl, az a mindennapok „egyszerű” lefestése. A regény világa akkor tűnik a legrealisztikusabbnak, amikor Mungo a körülötte élő embereket figyeli. Kiemelkedő jelenet, amikor Jodie és Mungo megpróbál beavatkozni a szomszédasszony, Mrs. Campbell férje általi bántalmazásakor. A nő, aki sokszor segített a szomszéd gyerekeken, különös józansággal szemléli azt, hogy a férje megrészegeedik és megüti. A fiatal idealista Jodie nem tudja elfogadni a Mrs. Campbell által felsorolt érveket, aki a hajógyári munkába belefásult férjét úgy mentegeti, hogy közben diagnosztizálja a mérgező férfiasság (toxic masculinity) jeleit is: „Képzeld el azt a sok félelmet és csalódottságot, ami ott összegyűlhetett, és senki sem állt le megkérdezni, hogy boldog-e az életben, és hogy boldogul-e. Egyik férfi sem tudja megmondani, hogy érzi magát valójában, mert ha megtennék, akkor sírnának, és ez a rohadt város elég vizes már így is.”

Ugyan a bántalmazott nő mentegei a férjét, szavain keresztül a narrátor rámutat a nagyobb problémára. A mérgező férfiasság nem csupán egy individuális férfi személyiségéhez köthető, hanem szociális probléma, szorosan összeforrva a társadalmi berendezkedéssel, ennek egy adott szeletében vizsgálja közelebbről a regény a jelenséget, anélkül azonban, hogy kizárólag egy osztályhoz kötné. A munkásosztálybéli férfi a testével dolgozik, a testi ereje tudja segíteni, biztonságban tartani. Aki másként viselkedik vagy nem elég erős, azt elpusztítja vagy kirekeszti a társadalom. Erre példa az egyedülálló meleg férfi, Mr. Calhoun, gúnynevén Szegény Csirke, akit folyton csúfolnak, pedig kedves és művelt ember, aki senkinek sem árt. Hasonló viselkedést mutat James, aki inkább más élőlények jólétével foglalkozik ahelyett, hogy másoknak ártana.

Az ifjú Mungo sok témakört érint, a skót nemzet Angliához való viszonyulásától, a kilencvenes évek politikai helyzetén keresztül, egészen a mentális egészség kérdéséig. A férfiasság és a férfiszerep vizsgálata az, ami számomra különlegessé teszi a regényt. Miközben a mérgező férfiasság szociális és kulturális gyökereit kutatja, Stuart kiemeli, hogy ezek a problémák nem egyedülálló egyének hibái, hanem a társadalmi struktúrákba ágyazott rendszerszintű kérdések. *Az ifjú Mungo* mindazonáltal nem pusztán a szenvedést és erőszakot ábrázolja, hanem a szeretet és az emberség szikráit is, amelyek talán utat mutathatnak a remény felé. Ez a kettősség teszi a regényt egyszerre fájdalmasan valóságossá és mélyen megrázóvá.